

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

DRAAIBOEK – Handhavers zwerfvuil OVAM

////////////////////////////////////
Auteur: Lieven Ferny
Versie: 5
////////////////////////////////////

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Wettelijke basis	5
2.1	VLarema	5
2.2	Milieuhandhavingsbesluit	5
2.3	GAS-wetgeving	6
2.3.1	GAS-wet	6
2.3.2	GAS-vaststeller	6
3	Voorwaarden.....	6
3.1	politierglement.....	6
3.2	aanstelling door gemeenteraad	6
3.3	akkoord en medewerking betrokken partijen	6
3.4	rapportering door sanctionerend ambtenaar.....	7
4	Afbakening handhaving.....	7
5	Aanpak	8
5.1	controles in heel vlaanderen.....	8
5.2	mogelijkheden.....	8
5.3	HOT SPOTS – focus-afvalstoffen	8
5.4	aandachtspunten	10
6	Aanvragen	11
6.1	algemene vragen.....	11
6.2	aanvraag Via contactformulier	11
6.3	de overkoepelende projecten op Vlaams niveau	12
6.4	intakegesprek.....	12
7	Planning.....	14
7.1	Registratie en beoordeling.....	14
7.2	planning in kalender.....	14
8	Controles	14
9	Naverwerking.....	14
9.1	Bestuurlijk verslag	14
9.2	Terugkoppeling	14
9.3	rapportering	14
9.4	evaluatie.....	15
10	Bijlagen.....	15

1 Inleiding

Zwerfvuil en sluikestorten zijn al jaren een doorn in het oog van elke Vlaming. Bovendien zijn dit grote ecologische en maatschappelijke problemen die veel geld kosten aan de maatschappij.

Op Vlaams niveau wordt een geïntegreerd beleid gevoerd in samenwerking met alle betrokken stakeholders om de hoeveelheid zwerfvuil te verminderen met 20% ten opzichte van 2015. De resultaten van 2019 tonen aan dat een tandje moet worden bijgestoken om deze doelstelling alsnog te halen. Ook op het instrument handhaving moet meer worden ingezet.

Vijf pijlers die Mooimakers hanteert:

1) Infrastructuur

De inrichting van de publieke ruimte, de plaatsing en proper houden van recipiënten (zoals vuilnisbakken), de organisatie van veegbeurten en opruimen van zwerfvuil.

2) Sensibilisering en communicatie

Communicatie die tot een mentaliteitswijziging en gedragsverandering moet leiden en die duidelijk maakt dat afval achterlaten maatschappelijk onaanvaardbaar is. Voorbeelden: affiches, artikels in gemeentelijk infoblad, sensibilisatieborden op opgeruimde locaties, ...

3) Omgeving

Anders dan bij de pijler 'infrastructuur' gaat het hier niet over elementen zoals vuilnisbakken of veegplannen, maar wel over de materiële omgeving die zwerfvuilgedrag kan uitlokken of begunstigen: leegstand, verloedering, anonimiteit en allerlei vormen van schade en verwaarlozing. Elke gemeente heeft zogenaamde 'icoonplaatsen'. Bijvoorbeeld het centrum, de stationsbuurt, toeristische trekpleisters, ... waar veel volk passeert. Deze icoonplaatsen beïnvloeden, in grote mate, de beeldvorming rond de staat van de openbare ruimte. Daarom krijgen deze plaatsen ook best prioriteit in het beleid rond openbare netheid.

4) Participatie

Het is een goed idee om buurtbewoners, vrijwilligers, verenigingen of andere burgerorganisaties aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Verder kan je initiatieven ontwikkelen die de betrokkenheid bij de publieke ruimte verhogen en mensen aansporen tot een actieve medewerking aan het realiseren én behouden van de netheid ervan. Deze initiatieven moeten het eigenaarschap van bewoners, handelaars en overheden op een bepaald deel van de openbare ruimte benadrukken of herbevestigen. Zo wordt voor passanten duidelijk dat de openbare ruimte wel degelijk 'van iemand' is. Dit kan bijvoorbeeld door buurtacties te organiseren, ambassadeurs te creëren, gepersonaliseerde affiches op te hangen of een soort van sociale controle te laten uitvoeren.

5) Handhaving

Het sluitstuk van elk beleid. Zeker in verband met zwerfvuil is sociale controle door inwoners of andere betrokkenen zoals bijvoorbeeld gemeenschapswachten zeer belangrijk. Meer formele handhaving kan gebeuren door GAS-ambtenaren en politie en ook door toezicht door andere ambtenaren die betrokken zijn bij het beheer van de openbare ruimte.

Ons aanbod

Mede gefinancierd door de verpakkingsector (Fost Plus) zullen **30 handhavers bij de OVAM** zich bezighouden met het controleren op zwerfvuil. De looptijd van het project is van midden 2021 tot midden 2024.

In samenspraak met de lokale besturen wil de OVAM inzetten op handhaving van zwerfvuil **via de GAS-reglementering**. De handhavers zwerfvuil zullen werken als GAS-vaststellers in samenwerking met de lokale besturen en op basis van de lokale politiereglementen. **De lokale besturen kunnen gratis een beroep doen op een deel of geheel van het team handhavers zwerfvuil ter ondersteuning van een handhavingsactie inzake zwerfvuil. Dit steeds in samenspraak met het team terreincontrole van de OVAM en naargelang de beschikbaarheid van de handhavers.** Om aan alle aanvragen te kunnen voldoen vragen we om dit minstens 3 maand op voorhand aan te vragen. Omdat het niet haalbaar is om overal even intensief te handhaven werken we met prikacties.

2 Wettelijke basis

2.1 VLAREMA

Besluit van de Vlaamse Regering van 17 februari 2012 tot vaststelling van het Vlaams reglement betreffende het duurzaam beheer van materiaalcringlopen en afvalstoffen (VLAREMA) (Vlarema 8)

Afdeling 4.6. Verbod op sluikestorten en zwerfvuil

- *Art. 4.6.1. Het is verboden om te sluikestorten.*
- *Art. 4.6.2. Het is verboden om zwerfvuil te creëren.*

Definities

Artikel 1.2.1. §2

*“77°/2 **sluikestorten**: het bewust ontwijken van de huishoudelijke afvalophaling of bedrijfsafvalophaling door afvalstoffen achter te laten of te storten op niet reglementaire plaatsen, tijdstippen of in de foute recipiënten”*

*“91° **zwerfvuil**: klein vast afval dat terug te vinden is op een niet daarvoor bestemde plaats”*

2.2 MILIEUHANDHAVINGSBESLUIT

Besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 tot uitvoering van titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (Milieuhandhavingsbesluit)

Bevoegdheid OVAM handhavers zwerfvuil

Artikel 26.

De toezichthouders, vermeld in artikel 12, 6°, oefenen het toezicht uit op de toepassing van de milieuvoorschriften, vermeld in of vastgesteld krachtens de volgende regelgeving:

(...) i) de toepassing van artikel 12, §1 van het Materialendecreet wat betreft het achterlaten van afval, inzake het verbod op sluikestort en zwerfvuil zoals vermeld in artikel 4.6.1 en 4.6.2 van het VLAREMA

Overtredingen zwerfvuil via politiereglement

Overtredingen op artikels zwerfvuil en sluikestort worden beschouwd als een milieumisdrijf (PV).

Artikel 16.6.3 §2 DABM voorziet in een uitzondering hierop wanneer de gemeenten ervoor kiezen om sluikestorten en zwerfvuil te handhaven via hun politiereglement. Indien de gemeente hiervoor kiest, dan zal dit systeem voorrang krijgen.

DABM (Decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid):

Artikel 16.6.3. § 2.

In afwijking van de straffen vermeld in § 1 kunnen gemeenten voor kleine vormen van openbare overlast gemeentelijke sancties bepalen overeenkomstig artikel 119bis van de Nieuwe Gemeentewet.

2.3 GAS-WETGEVING

2.3.1 GAS-wet

GAS - Wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties.

Volgens artikel 21§1 kunnen gewestelijke ambtenaren door de gemeenteraad worden aangewezen om inbreuken vast te stellen.

2.3.2 GAS-vaststeller

De handhavers zwerfvuil van de OVAM volgen de opleiding GAS-vaststeller en worden benoemd als GAS-vaststeller.

3 Voorwaarden

3.1 POLITIEREGLEMENT

In de gemeente moet de GAS-reglementering van kracht zijn, met een bijhorend politiereglement/GAS-reglement. Het politiereglement moet voldoende duidelijke bepalingen hebben rond zwerfvuil en/of sluikestort, die als basis kunnen dienen voor handhaving zwerfvuil. Indien nodig moet het politiereglement aangepast worden aan het model-politiereglement dat beschikbaar wordt gesteld via Mooimakers en VVSG (zie bijlage 1).

3.2 AANSTELLING DOOR GEMEENTERAAD

Voorwaarde om te kunnen optreden in een gemeente is de aanstelling op naam als GAS-vaststeller door de gemeenteraad voordat de actie kan opgestart worden. In het aanstellingsbesluit moet er een expliciete opsomming zijn van de artikels uit het politiereglement over zwerfvuil en zakje hondenpoep waarop de handhavers zwerfvuil kunnen handhaven.

Zie bijlage 2 voor “Model besluit gemeenteraad voor aanstelling gewestelijke vaststeller GAS”. VVSG kan hierover meer info verstrekken en de gemeente bijstaan.

3.3 AKKOORD EN MEDEWERKING BETROKKEN PARTIJEN

Alle betrokken partijen moeten akkoord gaan met de aanpak en het moet bij vaststelling van overtredingen leiden tot effectieve beboeting achteraf. Betrokkenen: burgemeester/schepen leefmilieu/milieuambtenaar/ verantwoordelijke gemeenschapswachten/sanctionerend ambtenaar/korpschef/.... Een beroep kunnen doen op politiebijstand indien nodig is eveneens een vereiste. De afstemming hierover zal gebeuren via een intakegesprek vóór de start van een samenwerking (zie punt 6.4).

3.4 RAPPORTERING DOOR SANCTIONEREND AMBTENAAR

Over de ingediende bestuurlijke verslagen volgt achteraf een rapportering door de sanctionerend ambtenaar: aantal en hoogte van de boetes, aantal beroepen, aantal minderjarigen (een excel-sjabloon wordt ter beschikking gesteld). Hiervoor zullen vooraf afspraken moeten gemaakt worden.

4 Afbakening handhaving

Zwerfvuil is klein afval dat mensen al dan niet onbewust op een daarvoor niet bestemde plaats achterlaten. Zwerfvuil ontstaat door consumptie buitenshuis. Voorbeelden zijn sigarettenpeuken, kauwgom, etensresten, blikjes, flesjes, snoepverpakkingen, paraplu's, zakdoekjes, hondenpoepzakjes.

Sluikstorten is het achterlaten of storten van afvalstoffen op niet-reglementaire plaatsen en tijdstippen en in en bij de foute recipiënten (straatvuilnisbakken en overige recipiënten als glasbollen, textiel- en andere containers). Het gaat om het bewust ontwijken van de huisvuil- of bedrijfsafvalinzameling.

De handhavers zwerfvuil van de OVAM zullen enkel handhaven op zwerfvuil, niet op sluikstorten. De bedoeling is om het veroorzaken van zwerfvuil te betrappen op heterdaad. Door het inzetten van de handhavers zwerfvuil kan de pakkans verhogen. De bedoeling is om handhavend op te treden via GAS. We treden niet sensibiliserend op. Dit houdt in dat er steeds wordt gehandhaafd op sigarettenpeuken en dat hiervoor geen uitzondering wordt gemaakt. Bij vaststelling van een overtreding wordt een bestuurlijk verslag opgemaakt, er wordt niet gewerkt met waarschuwingen. Dit in combinatie met integrale aanpak door de gemeente: communicatie, infrastructuur, omgeving, meting...

De handhavers zwerfvuil worden niet ingezet voor controles op sluikstorten of andere afvalovertredingen.

5 Aanpak

5.1 CONTROLES IN HEEL VLAANDEREN

Een team van 30 handhavers wordt ingezet vanuit de OVAM en aangestuurd vanuit het team terreincontrole bij de afdeling algemene diensten. De handhavers zwerfvuil van de OVAM zullen actief zijn in geheel Vlaanderen, in nauwe samenwerking met de lokale besturen.

De zwerfvuilhandhavers zullen na onderling overleg ook in beperkte mate in het weekend en 's avonds inzetbaar zijn volgens de beschikbare capaciteit. Via patrouilles op het terrein zal getracht worden overtreders op heterdaad te betrappen. De focus ligt op het heterdaad betrappen van het veroorzaken van zwerfvuil. We handhaven vooral in omgevingen waar veel mensen aanwezig zijn, niet op landelijke wegen of rustige woonwijken.

De lokale besturen kunnen een beroep doen op een deel of geheel van het team ter ondersteuning van een handhavingsactie inzake zwerfvuil op hun grondgebied. Er is voorafgaandelijk overleg met de lokale GAS-vaststellers, de GAS-sanctioneringsambtenaar, de milieudienst en de lokale politie. Er zal de voorkeur worden gegeven aan lokale besturen die een integrale aanpak van het zwerfvuilprobleem hebben uitgewerkt of gepland hebben (zie 5 pijlers in deel Inleiding). Er is geen verplichting tot een minimum aantal dagen of vaste momenten. Ook een éénmalig evenement (jaarmarkt, kermis, sportmanifestatie) kan in aanmerking komen.

5.2 MOGELIJKHEDEN

- Volgens bepalingen in politiereglement:
 - **Hoofdfocus: betraping op heterdaad van veroorzaken zwerfvuil.** Patrouilles bij hot spots, evenementen,
 - Eventueel gezamenlijke patrouilles met lokale GAS-vaststellers, politie.
 - Hondeneigenaars: actief aanspreken op bijhebben hondenpoepzakje. Indien duidelijk vermeld in politiereglement: bijhebben en op vraag kunnen voorleggen.
- Mogelijks aanvullend tijdens een patrouille:
 - Melden van locaties van op te ruimen sluikestorten aan de bevoegde gemeentediensten.
 - Melden overvolle vuilnisbakken
 - Melden nieuwe hot spots

5.3 HOT SPOTS – FOCUS-AFVALSTOFFEN

Bekende **hot spots** van zwerfvuil krijgen prioriteit:

- Winkelstraten
- Stopplaatsen openbaar vervoer
- Snoeroutes: het traject dat leerlingen afleggen op weg naar school
- Openbare parkings (bij winkels, sporthallen, jeugdverenigingen, ...)

- Locaties waar 'out of home' wordt geconsumeerd in buurt van take away-zaken (zoals fast food): pleintjes, parken,....
- Afvalinzamelplaatsen

Prioritair worden volgende focus-afvalstoffen aangepakt:

- Peuken
- Eet- en drankverpakkingen
- Kauwgom
- Papier/karton
- Hondenpoep/zakjes hondenpoep

5.4 AANDACHTSPUNTEN

- Betrapping op heterdaad is moeilijk. Dit zal wel bij elke actie verschillen. Hangt ook af van de locatie, het tijdstip, het aantal personen op straat, de weersomstandigheden, ...
- Mogelijke agressie: verbaal/fysiek; politiebijstand noodzakelijk. De handhavers zijn steeds met 2 op pad om de veiligheid zo veel mogelijk te garanderen. Indien nodig wordt politiebijstand gevraagd.
- De handhavers dragen geen uniform, maar zijn in burger. Dit om betrapping op heterdaad mogelijk te maken. Hun legitimatiekaart wordt onmiddellijk getoond als iemand aangesproken wordt.
- Identificeren dader: vragen naar identificatie (identiteitskaart, rijbewijs, busabbonnement, ...). Bij problemen wordt de politie gecontacteerd.
- Handhaving op zwerfvuil kan gevoelig liggen (pers, algemene opinie,...). Communicatie over het project vanuit gemeente is noodzakelijk. Bij opstarten van communicatieacties in verband met handhaving zwerfvuil wordt de OVAM steeds vooraf betrokken.

6 Aanvragen

6.1 ALGEMENE VRAGEN

Algemene vragen over aanpak handhaving zwerfvuil, voorwaarden, vragen over aanvraagformulier,....

Via contactformulier op website OVAM: pagina Team Terreincontrole:
<https://ovam.vlaanderen.be/handhaving-zwerfvuil2>

6.2 AANVRAAG VIA CONTACTFORMULIER

Website OVAM: pagina Team Terreincontrole:
<https://ovam.vlaanderen.be/handhaving-zwerfvuil2>

- Een eerste aanvraag tot samenwerking moet tijdig ingediend worden (minstens 3 maand op voorhand): benoeming gemeenteraad in orde brengen, intakegesprek inplannen, ...
- Naargelang het aantal aanvragen en de beschikbare capaciteit zal de handhaving mogelijk niet op korte termijn kunnen ingepland worden. Er wordt in overleg bekeken wat een haalbare startdatum is.

De aanvraag moet volgende gegevens bevatten:

- Algemene omschrijving aanvraag
- Aanstelling door gemeenteraad reeds in orde of principiële akkoord
- Als bijlage het politiereglement/sjabloon GAS verslag
- Contactpersoon:
 - Naam
 - E-mailadres en telefoonnummer
 - Functie
- Wie is op de hoogte van deze actie: burgemeester/schepen/korpschef/ sanctionerend ambtenaar/....
- Omschrijving van het huidige zwerfvuilbeleid in de gemeente:

Handhaving is het sluitstuk van een integraal zwerfvuilbeleid. Naast handhaving dienen ook andere domeinen aangepakt worden. Mooimakers vertrekt van vijf pijlers: infrastructuur, omgeving, sensibilisering, participatie en handhaving.

Om de handhavers efficiënt en doelgericht in te zetten, vragen we om aan te duiden welke van onderstaande pijlers/activiteiten er reeds aanwezig zijn.

- Interne coördinatie en structurele afstemming
 - Eén medewerker is het aanspreekpunt voor zwerfvuil en sluikestorten en staat in verbinding met de verschillende stakeholders.
 - Er bestaat een platform waar zwerfvuil- en sluikestortproblematieken besproken worden.
- Beleidsdoelstellingen en monitoring

- Doelstellingen rond het terugdringen van zwerfvuil en sluikstorten zijn opgenomen in de meerjarenplanning of andere plannen met specifieke indicatoren.
- Cijfers rond zwerfvuil en sluikstorten worden structureel bijgehouden.
- Infrastructuur
 - Er is een vuilnisbakkenplan: systematische monitoring (vullingsgraad, sluikstort in en rond de vuilnisbak, ...) en aanpassingen van de vuilnisbakken.
 - Er zijn plaatsingscriteria voor afvalrecipiënten op basis van analyses uit het vuilnisbakkenplan.
- Omgeving
 - De “hotspots” (probleemzones voor zwerfvuil en sluikstorten) zijn gekend en worden aangepakt.
 - Er zijn veegplannen voor de stad/gemeente.
 - Er worden opruimacties georganiseerd/gecoördineerd vanuit de gemeente/stad.
- Communicatie en sensibilisering
 - Er wordt regelmatig sensibiliserend gecommuniceerd rond zwerfvuil zowel op doelplaatsen als algemeen via diverse communicatiekanalen.
- Participatie
 - Vrijwilligers die regelmatig opruimacties uitvoeren worden ondersteund vanuit de gemeente/stad.
- Handhaving
 - Er zijn GAS-vaststellers actief in de gemeente/stad die specifiek handhaven op zwerfvuil en sluikstorten.
 - De gemeente/stad werkt systematisch samen met lokale politie, afvalintercommunale, ... rond handhaving zwerfvuil en sluikstort.
 - De gemeente/stad heeft een overzicht van het aantal bestuurlijke verslagen en sancties rond zwerfvuil en sluikstorten.

6.3 DE OVERKOEPELENDE PROJECTEN OP VLAAMS NIVEAU

OVAM zal zelf bepaalde gemeenten benaderen om welbepaalde acties te mogen uitvoeren op hun grondgebied. Op basis van een themakalender: focuspunten inzake doelplaatsen en activiteiten (winkelstraten/kust/evenement/...). Zie tabel in bijlage 3.

6.4 INTAKEGESPREK

Bij de start van een samenwerking zal er eerst een intakegesprek plaatsvinden (fysiek of digitaal):

- Mogelijke betrokken partijen:
burgemeester/schepen leefmilieu/milieuambtenaar/technische dienst/sanctionerend ambtenaar/korpschef/coach Mooimakers
- Verwachtingen?
Opstarten actie heeft pas zin als alle partijen erachter staan en het tot effectieve beboeting leidt.
- Het huidige zwerfvuilbeleid in de gemeente wordt besproken (zie punt 6.2).
- Inhoud politiereglement:
 - Omschrijving zwerfvuil/sluikstort, interpretatie
 - Hondenpoep?

- Aanpassen aan modelpolitiereglement noodzakelijk?
- Concrete afspraken
- Ondersteuning door gemeente, samenwerking politie, gemeenschappelijke patrouilles
- Van het intakegesprek wordt een verslag opgemaakt.

7 Planning

7.1 REGISTRATIE EN BEOORDELING

De inkomende vragen worden geregistreerd en beoordeeld op hun volledigheid. Bij een eerste aanvraag wordt naar aanleiding van een intakegesprek de haalbaarheid bekeken en de inzet van het personeel ingeschat. Naargelang timing en capaciteit wordt voorrang gegeven aan aanvragen waarbij de handhaving kadert in een integrale aanpak van zwerfvuil.

7.2 PLANNING IN KALENDER

Naargelang de beschikbare handhavers zwerfvuil worden de aanvragen ingepland, na overleg met de lokale besturen. Concrete afspraken worden gemaakt.

8 Controles

De controles hebben plaats op de ingeplande datum, in nauwe samenwerking met de lokale besturen. Wijzigingen van de aanpak op de dag zelf worden in nauw overleg besproken: uitbreiding gebied, extra hot spots, langere periode.

9 Naverwerking

9.1 BESTUURLIJK VERSLAG

Over de vastgestelde inbreuken wordt een bestuurlijk verslag opgemaakt en verzonden naar de desbetreffende sanctionerend ambtenaar. De sanctionerend ambtenaar zorgt voor de verdere afhandeling. Een overzicht van de opgestelde bestuurlijke verslagen (nummers) wordt overgemaakt aan het lokaal bestuur.

9.2 TERUGKOPPELING

Na afloop van de actieperiode wordt teruggekoppeld met het lokaal bestuur: verloop van de actie, problemen, verbeterpunten, aantal vaststellingen.

9.3 RAPPORTERING

De OVAM zal op halfjaarlijkse basis rapporteren over de behaalde resultaten.

- Totaal aantal controledagen: dag/avond/weekend
- Soort actie: winkelstraat/evenement/stationsomgeving/....
- Aantal controledagen per handhaver
- Aantal gemeenten:

- die de handhavers als GAS-vasteller aangesteld hebben via de gemeenteraad
- die aanvragen hebben gedaan
- waar er controles hebben plaatsgevonden
- Aantal bestuurlijke verslagen:
 - voor zwerfvuil (opsplitsing per soort: drankverpakking/etensresten/peuken/hondenpoep/....)
 - voor sluikestort
- Aantal uiteindelijke boetes + hoogte en alternatieve maatregelen (informatie te bekomen van de sanctionerend ambtenaren)
- Algemene opmerkingen na controledag: suggesties voor andere hot spots, verloop samenwerking, probleempunten, zeer rustig op straat (bijvoorbeeld door weersomstandigheden), gecontroleerd gebied zichtbaar vuil/proper

9.4 EVALUATIE

Na de opstartperiode kan de aanpak in samenspraak met het lokaal bestuur worden aangepast: locaties, frequentie,

10 Bijlagen

- Bijlage 1: model-politiereglement
- Bijlage 2: model besluit gemeenteraad voor aanstelling gewestelijke vaststeller GAS
- Bijlage 3: themakalender OVAM – overkoepelende projecten